

ingediend op **1810** (2022-2023) – Nr. 1
11 september 2023 (2022-2023)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Binnenlands Bestuur,
Gelijke Kansen en Inburgering
uitgebracht door Nadia Sminate en Brecht Warnez

over de politieke participatie
aan de gemeente- en provincieraadsverkiezingen

Samenstelling van de Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering:

Voorzitter: Kris Van Dijck.

Vaste leden:

Maaïke De Vreese, Nadia Sminate, Annabel Tavernier, Kris Van Dijck, Paul Van Miert;

Yves Buysse, Chris Janssens, Sam Van Rooy;

Katrien Partyka, Brecht Warnez;

Tom Ongena, Bart Tommelein;

Staf Aerts, An Moerenhout;

Maxim Veys.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Liesbeth Homans, Bert Maertens, Freya Perdaens, Elke Sleurs;

Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;

Koen Van den Heuvel, Hilâl Yalçın;

Stephanie D'Hose, Emmily Talpe;

Celia Groothedde, Jeremie Vaneeckhout;

Kurt De Loor.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

INHOUD

I.	Toelichting door de genodigden	5
1.	Toelichting door Jeroen Windey	5
1.1.	Generieke informatieverstrekking	5
1.2.	Toegankelijkheid	5
1.3.	Samenwerking met het middenveld.....	6
2.	Toelichting door de sprekers van de VVSG	6
2.1.	Over de VVSG	6
2.2.	Belang van een grote opkomst	7
2.3.	Naar de stembus	7
2.4.	Kandidaten	8
2.5.	Afsluitend	8
3.	Toelichting door An Lombaerts	8
3.1.	2024	8
3.2.	Missie	9
3.3.	Strategisch plan.....	9
3.4.	Aanbod.....	9
4.	Toelichting door de sprekers van de Vlaamse Jeugdraad	10
4.1.	't Is aan u!	10
4.2.	Droom voor 2024.....	10
4.3.	Doelen.....	10
4.4.	Waar droomt de Vlaamse Jeugdraad van?.....	11
4.5.	Wat is nodig voor de verkiezingen 2024?	11
4.6.	Wat is Bataljong?	11
4.7.	Lokale beleidsparticipatie van kinderen en jongeren	12
4.8.	Debatte 2018 en 2024	12
4.9.	Uitdagingen.....	13
5.	Toelichting door de sprekers van de Vlaamse Ouderenraad	13
5.1.	Bezorgdheden over participatie.....	13
5.2.	Suggesties om participatie te bevorderen.....	14
6.	Toelichting door de sprekers van NOOZO	14
6.1.	Wat is NOOZO?.....	14
6.2.	Weg met de briefjescultuur	14
6.3.	Geef zichtbaarheid aan personen met een handicap	15
6.4.	Bereikbare en inclusieve stemlokalen	15
6.5.	Zondag, kiesdag?.....	16
6.6.	Ondersteuning voor, tijdens en na de verkiezingen	16

II.	Vragen en opmerkingen van de commissieleden	16
1.	Tussenkomsst van Nadia Sminate	16
2.	Tussenkomsst van Yves Buysse	17
3.	Tussenkomsst van Brecht Warnez	18
4.	Tussenkomsst van Ann De Martelaer	20
5.	Tussenkomsst van Kurt De Loor	21
6.	Tussenkomsst van Tom Ongena	22
7.	Tussenkomsst van Kris Van Dijck	22
III.	Antwoorden van de genodigden	22
1.	Antwoorden van Jeroen Windey	22
2.	Antwoorden van Nathalie Dumarey en Marian Verbeek	23
3.	Antwoorden van An Lombaerts	24
4.	Antwoorden van Jan Raymaekers, Floren Muys en Jurgen Sprangers .	24
5.	Antwoorden van Guido Cuyvers en Marc Soubry	26
6.	Antwoorden van Veronique Deblon, Reinhart Niesten, Carli Cooreman en Jan Van den Meerschaut	27
	Gebruikte afkortingen	29
	Bijlagen: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering hield op 13 juni 2023 een hoorzitting over de politieke participatie aan de gemeente- en provincieraadsverkiezingen. Aan de hoorzitting werd deelgenomen door:

- Jeroen Windey, administrateur-generaal Agentschap Binnenlands Bestuur, co-voorzitter van de Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel;
- Nathalie Dumarey, diensthoofd Bestuur en Strategie, VVSG;
- Marian Verbeek, beleidsmedewerker Politieke Werking en Organisatie, Gemeenteraadsverkiezingen, VVSG;
- An Lombaerts, coördinator Externe Relaties, directie Communicatie, Externe Relaties en Informatie, Vlaams Parlement;
- Jan Raymaekers, coördinator ad interim Vlaamse Jeugdraad;
- Floren Muys, jongerenadviseur Vlaamse Jeugdraad;
- Jurgen Sprangers, directeur Bataljong;
- Guido Cuyvers, bestuurder Vlaamse Ouderenraad;
- Marc Soubry, beleidsmedewerker Inclusie en Participatie Vlaamse Ouderenraad;
- Veronique Deblon, coördinator NOOZO;
- Reinhart Niesten, woordvoerder NOOZO;
- Carli Cooreman, ondervoorzitter Onze Nieuwe Toekomst;
- Jan Van den Meerschaut, persoonlijk begeleider van Carli Cooreman.

De presentaties zijn terug te vinden op de [dossierpagina](https://www.vlaamsparlement.be) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichting door de genodigden

1. Toelichting door Jeroen Windey

1.1. Generieke informatieverstrekking

Jeroen Windey zegt dat ABB bij elke verkiezing inzet op een goede communicatie en informatieverstrekking. De evaluatie van de vorige verkiezingen vormt de start van de voorbereidingen voor de volgende verkiezingen. Er wordt generieke informatie aangeboden aan de lokale besturen en de bevolking om iedereen te informeren over het stemproces. Daarbij wordt gefocust op de kandidaten en de organisaties, zijnde de lokale besturen en de rechterlijke macht, en de burger. Dat gebeurt via de website vlaanderenkiest.be. Voorafgaand aan de verkiezingen staat er veel informatie op die website, en op de dag van de verkiezingen worden daarop de resultaten gepubliceerd. Er zijn ook een aantal nieuwsbrieven gekoppeld aan die website waarmee nieuwigheden onder de aandacht worden gebracht. Daarvoor wordt samengewerkt met de VVSG om zo correcte en objectieve informatie aan te bieden en desinformatie tegen te gaan.

Op de website staan ook communicatiepakketten die de communicatiediensten van de lokale besturen kunnen gebruiken. Dat gaat onder meer over ondertitelde animatievideo's en brochures over de toegankelijkheid van de stemlokalen, om zo eenvoudig uit te leggen hoe alles verloopt. Verder staat er ook informatie op die nodig is om te kunnen stemmen zoals het gebruik van volmachten. De toegankelijkheid staat centraal. Daarom wordt eenvoudige taal gehanteerd. Naarmate de verkiezingen naderen, vinden almaar meer burgers de weg naar de website, mede doordat de partners goed doorverwijzen. ABB staat ook klaar met een helpdesk om op alle vragen een antwoord te formuleren.

1.2. Toegankelijkheid

ABB zette in 2018 al in op het wegwerken van drempels om te gaan stemmen, maar de context is nu anders omdat de opkomstplicht voor de lokale verkiezingen werd afgeschaft. Naar aanleiding van de verkiezingen in 2024 stelde ABB een

actieplan op. Daarin staan acties voor mensen met een beperking en ouderen. In de regelgeving wordt het ministerieel besluit over de inrichting van de stemlokalen en het kiesmateriaal in de stembureaus herzien om die conform de meest recente toegankelijkheidsnormen op te stellen. Dat werd in 2018 ook al gedaan in samenwerking met Inter, en dat wordt in het najaar van 2023 herhaald.

Wat de ondersteuning van de lokale besturen bij de inrichting van goed toegankelijke stemlokalen betreft, is Inter een belangrijke partner voor ABB. Eerder werd een brochure daarover opgesteld in samenwerking met ervaringsdeskundigen met praktische richtlijnen voor de inrichting van de stemlokalen. Die brochure zal worden geactualiseerd op basis van de ervaringen van de verkiezingen in 2018 en worden bekendgemaakt via de kanalen van Inter en ABB. De brochure moet klaar zijn tegen begin 2024 zodat ze kan worden bekendgemaakt.

Verder wordt er ondersteuning voorzien voor de voorzitters van de stembureaus. De kiezers met een beperking en de oudere kiezers moeten namelijk goed worden ontvangen. Ook daarvoor is er samen met Inter een brochure opgemaakt die tevens wordt geactualiseerd. Die brochure wordt in de onderrichtingen aangeboden aan iedereen die optreedt als voorzitter.

Verder is er een actie over het verplaatsen van personen naar het stemlokaal, in het bijzonder personen met een handicap. Het reguliere openbaar vervoer is niet altijd even toegankelijk. Ook de Federale Regering heeft in aanloop naar de federale en regionale verkiezingen de ambitie om daarmee aan de slag te gaan door onder meer gratis aangepast vervoer te voorzien. ABB zal dat opvolgen om te kijken hoe dat toepasbaar is op de lokale verkiezingen. Tot slot wil ABB mensen met een handicap maximaal informeren via de website vlaanderenkiest.be.

Eén belangrijke actie zal ABB niet hernemen, zijnde het proefproject over het toegankelijk stemmen voor blinden. Dat proefproject vereiste de inzet van heel wat middelen, maar de impact bleek heel beperkt te zijn. De stemcomputers hadden een audiomodule die niet gemakkelijk aanpasbaar bleek te zijn om in te zetten naar een divers publiek. Het is dus niet opschaalbaar, maar men is wel van plan om bij de toekomstige generatie stemcomputers daar van meet af aan rekening mee te houden. Uiteraard worden begeleidende maatregelen voorzien voor blinden zoals onder meer de mogelijkheid tot assistentie.

1.3. Samenwerking met het middenveld

ABB is volop in gesprek met het middenveld om te komen tot een objectieve informatieverstrekking over het stemrecht, het belang van stemmen en de procedures. Een aantal organisaties uit het middenveld zullen die informatie op een neutrale manier doorvertalen naar kansengroepen. Dat zal op kruissnelheid komen tussen juni en oktober 2024.

2. Toelichting door de sprekers van de VVSG

2.1. Over de VVSG

Nathalie Dumarey geeft aan dat de VVSG een koepelorganisatie is van de lokale besturen en werkt voor en door die besturen. De VVSG heeft drie belangrijke rollen. Ten eerste is ze een belangenbehartiger. Daarin treedt de VVSG op als de spreekbuis van de lokale besturen. Ten tweede is ze een kennisdeler. Daarbij worden allerlei initiatieven genomen om de leden te ondersteunen en de kennisdeling tussen de leden te stimuleren. Daarnaast wordt ook advies verleend. Die rol komt sterk naar voren in aanloop naar en na de lokale verkiezingen. Ten derde is de VVSG een netwerkbouwer. Ze brengt verschillende actoren samen met de lokale besturen om zo de kruisbestuiving te stimuleren.

2.2. Belang van een grote opkomst

De VVSG is ervan overtuigd dat het lokale bestuur de spil vormt in de samenleving. De beslissingen die er worden genomen, hebben een grote impact op het leven van de burger en zijn omgeving. De investeringen op dat niveau zijn ook het meest zichtbaar. Het lokale bestuur kan initiatieven nemen als er een sterke representatieve gemeenteraad is en een beleidsploeg aan zet is die het vertrouwen krijgt van de burger. Daarom is het afwachten wat het effect zal zijn van de afschaffing van de opkomstplicht.

De verkiezingen zijn een belangrijke vorm van burgerparticipatie. Op dat moment brengt de burger zijn stem uit en bepaalt mee het beleid van de gemeente. De spreker is bezorgd dat er een afname in de politieke interesse en betrokkenheid zal zijn. Tegelijk zorgt een hogere opkomst bij de verkiezingen voor een verhoogde representativiteit, want die zorgt voor een betere weerspiegeling van de samenleving. Er moet worden nagedacht over hoe een zo groot mogelijke diversiteit kan worden bereikt. Wat de gedragenheid en de legitimiteit van beslissingen betreft, zegt de spreker dat een grotere opkomst leidt tot een sterker mandaat voor de bestuurders. Dat alles heeft een invloed op het vertrouwen dat de burger heeft in de lokale overheid. De lokale overheid geniet nog het meeste vertrouwen, maar de trend is dalende.

De gemeenten willen dat er veel mensen naar de stembus gaan. De VVSG nam al een aantal initiatieven. Zo was er op 1 juni 2023 het event 'Expeditie K' in Kortrijk. Daaraan namen ongeveer duizend medewerkers en lokale bestuurders deel. Er werden verschillende sessies georganiseerd over de sterke lokale democratie. Professor Bram Wauters van de Universiteit Gent, de gastspreker, deed onderzoek naar de gevolgen van de afschaffing van de opkomstplicht en de initiatieven die in andere landen worden genomen om de opkomst zo hoog mogelijk te houden. De spreker onthoudt daaruit dat de lokale besturen zelf initiatieven kunnen nemen om daaraan bij te dragen. De VVSG ziet het als haar rol om de goede praktijken te delen met de lokale besturen zodat ze geïnspireerd en geïnformeerd zijn over wat mogelijk is. Daarnaast is de VVSG in gesprek met middenveldorganisaties om het materiaal dat zij ontwikkelen tot bij de lokale besturen te krijgen.

2.3. Naar de stembus

Marian Verbeek start met te zeggen dat er nooit meer zoveel kiezers een stem zullen uitbrengen zoals in het verleden en verwacht een langzame daling in het aantal uitgebrachte stemmen. Die trend is merkbaar in Nederland. In 1970 ging daar 70 procent stemmen, en dat zakte naar ongeveer 50 procent in 2022.

Uit een bevraging uit 2015 blijkt ook dat 25 procent van de mensen niet meer zou stemmen als er geen opkomstplicht is. 50 procent van de bevrageden zou wel nog gaan stemmen en 25 procent twijfelt. Vooral de twijfelaars zijn interessant om zich op te richten.

Uit de recent vrijgegeven bevolkingscijfers blijkt dat 5 miljoen Vlamingen kunnen stemmen, waaronder ongeveer 400.000 mensen die voor de eerste keer hun stem zullen uitbrengen. Het gaat om mensen die sinds de verkiezingen in 2018 de leeftijd van 18 jaar bereikten. Het is van belang om die groep mensen te overtuigen om te gaan stemmen want zij hebben die gewoonte nog niet.

Er zijn nog een aantal onduidelijkheden. Het kan zijn dat sommige kiezers niet weten dat de opkomstplicht voor de lokale verkiezingen is afgeschaft, waardoor de opkomst hoger kan liggen. De uitslag van de verkiezingen in juni 2024 zou ook een impact kunnen hebben.

Om mensen te overtuigen om te stemmen, moeten ze worden aangesproken op hun burgerzin en moet er sociale druk worden uitgeoefend via familie en vrienden. Campagnes moeten worden gevoerd door de groep waarop er wordt gefocust, dat komt de herkenning ten goede. Persoonlijke communicatie werkt vaak goed. In Nederland werd geëxperimenteerd met het opsturen van een brief namens de burgemeester naar de kiezers en dat bleek goed te werken. Dat is te verkiezen boven het versturen van een anonieme e-mail. De spreker merkt op dat de positie van een burgemeester in Nederland niet dezelfde is zoals in Vlaanderen. Verder moeten de administratieve formaliteiten eenvoudig worden gemaakt, zeker voor de niet-Belgische kiezers.

Op lange termijn helpt het om aan politieke burgerschapsvorming te doen. De mensen moeten interesse krijgen in en het belang inzien van de politiek. De lokale besturen hebben het voordeel van de nabijheid. Er is een rechtstreekse band tussen de kiezer en de verkozene. De transparantie van het beleid heeft gunstige effecten op de opkomst bij de verkiezingen. Naar aanleiding van de lage opkomst tijdens de verkiezingen in Nederland concludeerden onderzoekers dat partijen en politici zich betrouwbaar en responsief moeten opstellen om zo het vertrouwen van de kiezer terug te winnen.

Op de verkiezingsdag kunnen ook enkele zaken zorgen voor een betere opkomst. De locaties van de stembureaus zijn heel belangrijk. Daarbij gaat het om de toegankelijkheid en de bereikbaarheid. Er kan aan de kiezer ook een extra reden worden gegeven om zich te verplaatsen naar het stembureau. Zo kan er een goede sfeer worden gekoppeld aan de verkiezingsdag door bijvoorbeeld koffie en taart aan te bieden aan de stemmers. Maar er mogen geen wonderen worden verwacht. Men zal er nooit in slagen om alle kiezers te overtuigen.

2.4. Kandidaten

De spreker zegt dat quota een positief effect hebben op de opkomst bij de verkiezingen. Het zorgt ervoor dat net die groepen zich meer aangesproken voelen om hun stem uit te brengen.

Tegelijk moet de gemeenteraad worden versterkt zodat de uitval beperkt blijft. Sinds de lokale verkiezingen van 2018 haakten meer dan duizend gemeenteraadsleden af. Dat gaat om mensen die verkozen geraakten maar toch afhaakten. Daarop wenst de VVSG in te zetten.

2.5. Afsluitend

De spreker zegt dat het verhogen van de opkomst niet het doel moet zijn, maar wel het nastreven van een goede relatie tussen de kiesgerechtigden en de politiek. Dat zal automatisch leiden tot een hogere opkomst.

3. Toelichting door An Lombaerts

3.1. 2024

An Lombaerts wijst erop dat zowel de bovenlokale als de lokale verkiezingen in hetzelfde jaar vallen, zijnde 2024. Dat gaat gepaard met de invoering van nieuwe kiesregels en ongeveer 500.000 jonge Vlamingen die voor de eerste keer kunnen stemmen. Daarnaast vormen de sociale media een uitdaging want het is niet altijd duidelijk welke informatie neutraal en betrouwbaar is. Verder is de eerste keer een stem uitbrengen een heel belangrijke ervaring in de persoonlijke burgerschapsontplooiing. Daarom moeten jongeren worden overtuigd om die stap te zetten. Het is niet zo dat de Educatieve Dienst alleen op jongeren focust, maar ze vormen wel een belangrijke doelgroep.

Er zal worden ingezet op het informeren, enthousiasmeren en motiveren van de stemgerechtigden om te gaan stemmen, samen met het verlagen van de drempels om dat te kunnen doen.

3.2. Missie

De spreker citeert de missie van de Educatieve Dienst van het Vlaams Parlement: "Door het uitdragen en aanmoedigen van burgerzin wil het Vlaams Parlement het democratisch draagvlak van de samenleving versterken en Vlaanderen profileren als een moderne, vooruitstrevende, verdraagzame en solidaire Europese regio."

3.3. Strategisch plan

Eén van de doelstellingen is van het Vlaams Parlement een open huis maken dat toegankelijk is voor bezoekers. Zo wordt ingezet op het informeren en bereiken van het publiek. Daarnaast is er een educatieve werking die bijdraagt tot burgerzin door het ontwikkelen van educatief materiaal en het begeleiden van programma's voor jongeren.

3.4. Aanbod

Het Vlaams Parlement heeft een bezoekerscentrum dat elke werkdag en op zaterdag open is. Daar beschikt men over een interactieve tentoonstelling die uitleg geeft over de Vlaamse parlementaire democratie. Er is ook concrete informatie over hoe moet worden gestemd en er zijn filmpjes waarin elke politieke fractie zichzelf voorstelt. Verder wordt de boodschap meegegeven dat burgerschap veel breder gaat dan om de zoveel jaar een stem uitbrengen.

Er wordt gewerkt aan een nieuwe workshop. In het Bezoekerscentrum staat een minihalfmond dat te weinig wordt gebruikt. Daarmee wil men met de jongeren aan de slag gaan over het parlementaire debat en hoe zij hun eigen stem kunnen laten gelden zodat ze worden gehoord.

Het Vlaams Parlement biedt ook rondleidingen aan. Doorheen het afgelopen zittingsjaar werden 1402 groepen rondgeleid. Dat biedt de gelegenheid om mensen te motiveren om te gaan stemmen, want er worden ook linken gelegd naar het lokale politieke niveau.

Voor de basis- en secundaire scholen worden workshops voorzien waarbij leerlingen in een commissiezaal stemmen over een ontwerp van decreet en de daarmee samenhangende budgettaire impact. Achteraf wordt steeds de tijd voorzien om de link te leggen naar hoe ze zelf kunnen worden gehoord door te gaan stemmen, door het indienen van een verzoekschrift of zich te organiseren in een vereniging.

Voorts is er heel wat lesmateriaal voorhanden waarmee scholen aan de slag kunnen gaan. Een deel daarvan is toe aan een update. Er is diepgaande informatie ter beschikking over democratie en burgerschap; er zijn posters met daarop de verschillende bevoegdheidsniveaus en waarop wordt uitgelegd hoe er moet worden gestemd; er is een digitaal centenspel waarbij de jongeren zelf als minister van Begroting kunnen optreden en waarmee duidelijk wordt gemaakt dat het uitbrengen van een stem een implicatie heeft op het gevoerde beleid; er is een educatieve stemtest die als instrument door scholen wordt gebruikt om het gesprek aan te gaan over politiek. Verder is er samen met de VRT een edubox democratie gemaakt die jongeren motiveert om na te denken over democratie en burgerschapszin en sinds enkele jaren is er telkens een verkiezingsaanbod ontwikkeld.

In het verleden werden ook de stem-je-voor-het-eerstedagen georganiseerd. Op die dagen werden scholen naar het Vlaams Parlement uitgenodigd om via workshops

de drempel te verlagen om te gaan stemmen. Zo konden de leerlingen onder meer in gesprek gaan met enkele volksvertegenwoordigers. Hetzelfde wordt gedaan voor de leerkrachten omdat zij nood hebben aan informatie. Ze weten vaak niet goed hoe ze moeten omgaan met dat thema. Voor studenten worden gastlessen in de koepelzaal georganiseerd met als doel hen te enthousiasmeren. En voor zij die nog meer informatie wensen, worden er op zondagen extra lezingen voorzien.

De medewerkers van de dienst Communicatie zetten via verschillende kanalen zoals de website en sociale media in op het informeren van de individuele burger. Dat verschilt van de Educatieve Dienst, die eerder via intermediairs werkt. Uiteindelijk heeft elkeen hetzelfde doel voor ogen, waardoor slim moet worden samengewerkt. Zo was de Educatieve Dienst op de sectordag van De Ambrassade om over dat thema te praten.

4. Toelichting door de sprekers van de Vlaamse Jeugdraad

4.1. 't Is aan u!

Jan Raymaekers licht de campagne 't Is aan u!' van De Ambrassade toe. Heel wat middenveldpartners, waaronder de Vlaamse Jeugdraad, zijn betrokken bij de campagne. Die is specifiek op jongeren gericht. Dat is ook gelinkt aan de netwerkdagen, een moment waarop een zeventigtal actoren met heel uiteenlopende achtergronden samenkwamen, waaronder middenveldorganisaties en jeugdorganisaties, maar ook afgevaardigden van het Vlaams Parlement, het federale en het Europees Parlement en van de VVSG.

Die campagne werd opgestart omdat een aantal zaken van belang zijn voor jongeren. Op het federale niveau zullen bijna 1 miljoen jongeren voor de eerste keer gaan stemmen. Dat is bijna 10 procent van de stemgerechtigde bevolking, een aanzienlijk grote groep dus. Dat komt onder meer omdat al de verkiezingen in hetzelfde jaar vallen en er de mogelijkheid is om vanaf 16 jaar te stemmen voor de Europese verkiezingen. Tegelijk veranderen de spelregels. In juni 2024 mogen 16-jarigen stemmen voor de Europese verkiezingen nadat ze zich hebben geregistreerd. Er geldt een opkomstplicht voor zij die 18 jaar en ouder zijn voor de Vlaamse en federale verkiezingen en in oktober geldt het stemrecht voor de gemeente- en provincieraadsverkiezingen. Dat zorgt ervoor dat jongeren goed moeten worden geïnformeerd. Daarom werd beslist om de krachten te bundelen en hier werk van te maken. Aangezien het voor zoveel jongeren de eerste keer is dat ze gaan stemmen, moet er worden ingezet op een positieve ervaring. Anders is de kans groot dat ze afhaken voor de lokale verkiezingen.

4.2. Droom voor 2024

De spreker zegt dat de samenleving aan de jongeren het signaal moet geven dat ze ertoe doen, ook als ze nog niet mogen of kunnen stemmen. Er moet over de verschillende beleidsniveaus heen worden samengewerkt om hen te motiveren en te informeren om te gaan stemmen. Het zou mooi zijn mochten de media, jeugd- en onderwijspartners en de lokale besturen samen aan dat verhaal schrijven.

4.3. Doelen

De jongeren moeten zo goed mogelijk geïnformeerd kunnen stemmen of net bewust kiezen om niet te stemmen. Dat moet gebeuren op basis van kwalitatieve informatie en het moet een positieve ervaring zijn om het signaal te geven dat hun stem er echt toe doet.

4.4. Waar droomt de Vlaamse Jeugdraad van?

Op basis van gesprekken met veel jongerenorganisaties en experts formuleerde de Vlaamse Jeugdraad in december 2021 een advies dat nog altijd actueel is, aldus *Floren Muys*. Dat advies focust op jeugdparticipatie en democratie, wat breder gaat dan alleen de verkiezingen en bestaat uit drie luiken. Er zijn aanbevelingen over de vertegenwoordiging van jongeren in politieke organen en instellingen, over de consultatie van jongeren tijdens het hele besluitvormingsproces en over de versterking van de beleidsparticipatie van jongeren. Dat laatste gaat over de klassieke werkwijzen, maar ook onder meer over het experimenteren met burgerpanels.

De Vlaamse Jeugdraad is vragende partij voor het invoeren van het stemrecht vanaf 16 jaar op alle politieke niveaus en in het bijzonder op het lokale niveau, omdat het om een heel grote groep jongeren gaat wiens leven zich in de stad of gemeente afspeelt. Daarom moeten de jongeren de kans krijgen om een impact te hebben. De betrokkenheid mag niet eenmalig zijn, dat moet op een structurele manier gebeuren. Het invoeren van het stemrecht vanaf 16 jaar zal ook de interesse in de leefwereld van de jongeren aanwakkeren, want de politieke partijen worden op die manier verplicht om daarop de focussen. Daarbij zijn flankerende maatregelen, onder meer via het onderwijs en de vrije tijd, nodig zodat jongeren warm worden gemaakt om te gaan stemmen.

Daarnaast pleit de spreker ervoor om online stemmen mogelijk te maken. Dat zou ervoor zorgen dat jongeren zich niet hoeven te verplaatsen om hun stem uit te brengen. Verder moet het stemmen vanuit de studentenstad voor de eigen gemeente worden mogelijk gemaakt. Voor veel jongeren is het niet evident om zich te verplaatsen om te stemmen want ze beschikken vaak nog niet over een eigen wagen.

Ook vraagt de spreker om de timing van de verkiezingen aan te passen en om van de verkiezingsdag een feest te maken. De eerste keer stemmen is voor jongeren een onwennig moment. Daarom moet dat laagdrempeliger worden gemaakt. Idealiter worden ook stembureaus geopend in jeugthuizen want zo krijgen jongeren het signaal dat de democratie moet worden gekoesterd.

4.5. Wat is nodig voor de verkiezingen 2024?

Er is nood aan een duidelijk verhaal over de twee verkiezingsmomenten heen. Jongeren krijgen al ontzettend veel informatie, daarom moet de informatie over de verkiezingen niet sturend, gebald en duidelijk zijn, op maat van de jongeren. Daarvoor moeten kanalen worden gebruikt die gekend zijn door de jongeren. Daarnaast is het informele communicatienetwerk van belang. Het gaat om de contacten die jongeren hebben tijdens hun vrije tijd onder meer via sportverenigingen en jeugdbewegingen. Ook die actoren kunnen worden betrokken.

Verder moeten de lokale jeugdleden worden versterkt. Zo kunnen ze namelijk dichter staan bij de kwetsbare jongeren en zo een breder verhaal vertolken naar de lokale beleidsmakers. Tot slot pleit de spreker voor het verlagen van de drempel voor jongeren om in de politiek te stappen en hen verkiesbare plaatsen te geven. Dat zal de impact van de jongeren op de politieke partijen vergroten en ervoor zorgen dat ze zich herkennen in de politiek.

4.6. Wat is Bataljong?

Jurgen Sprangers geeft aan dat Bataljong een ledenorganisatie is van lokale besturen, te vergelijken met de VVSG maar dan voor de jeugd. Ze ondersteunt de lokale besturen op drie grote pijlers. Een daarvan gaat over het faciliteren van de lokale beleidsparticipatie van kinderen en jongeren. De doelgroep van de

organisatie bestaat uit jeugdambtenaren, jeugdraden en schepenen van Jeugd. Men tracht die zo goed mogelijk te laten samenwerken.

4.7. Lokale beleidsparticipatie van kinderen en jongeren

Beleidsparticipatie is van belang omdat kinderen en jongeren evengoed burgers zijn en de impact voelen van het lokale beleid. Daarnaast is participatie een recht, hun stem moet worden gehoord. De beleidsparticipatie van kinderen en jongeren biedt een meerwaarde voor het lokale bestuur zelf, want het maakt het lokale beleid meer op maat, duurzaam en toekomstgericht. Het deelnemen aan participatieprocessen versterkt ook de kinderen en jongeren. Ze voelen zich meer verbonden met het lokale niveau, winnen aan zelfvertrouwen en ontwikkelen competenties.

Een goede beleidsparticipatie kent een waaier aan initiatieven. Zo zijn er top-down-acties, waarbij het lokale bestuur het initiatief neemt om de jeugd te bevragen of te betrekken. Denk daarbij aan een onderzoek naar de leefwereld van kinderen en jongeren, wat ontbreekt in de stadsmonitor. Of bottom-upacties, wanneer jongeren zelf de agenda bepalen en iets willen aankaarten of bijdragen. Dat kan op een structurele manier zoals via een jeugdraad. Maar die structurele participatie wordt best aangevuld met ad-hocinitiatieven rond een bepaald thema zoals bijvoorbeeld over het ontwerp van een plein.

De lokale verkiezingen zijn een hefboom voor de beleidsparticipatie van de jeugd omdat de klijntijnen voor de volgende legislatuur worden vastgelegd. Dat is het moment om jongeren te informeren over het bestuursniveau dat het dichtst bij hen staat. Daarbij moet er een brede blik worden gehanteerd, en niet alleen worden gefocust op de grote groep eerste stemmers. Als kinderen op jonge leeftijd ervaring opdoen over participatie, zullen ze later gemakkelijker de stap zetten om te gaan stemmen.

Jongeren moeten goed worden geïnformeerd over het belang van participatie en hoe alles werkt. Zelfs als goed geïnformeerde jongeren alsnog kiezen om niet te gaan stemmen, is dat een bewuste keuze en is dat goed. De lokale verkiezingen zijn ook een kans voor de lokale jeugdraden – vaak ook een kweekvijver voor de lokale democratie – om zich op de kaart te zetten en invulling te geven aan hun rol.

4.8. Debattle 2018 en 2024

Bij de lokale verkiezingen van 2018 organiseerde Bataljong het verkiezingsproject Debattle. Er werden toen 152 lokale debatten georganiseerd door jeugdraden en jongeren. Het waren vaak de enige debatten tussen de lokale kopstukken. Er werden duizenden jongeren bereikt.

De voorbereidingen voor Debattle 2024 zijn al lopende. Het doel van Debattle is de dialoog te faciliteren tussen de jongeren en de lokale politici. Niet alleen de kiesgerechtigden maar ook de kinderen en jongeren die nog niet kiesgerechtigd zijn, moeten kunnen deelnemen aan die dialoog. Er worden zes missies gelanceerd waarmee een jaar lang wordt toegewerkt naar de verkiezingen. Er zijn bijvoorbeeld tips voor het bevragen van kinderen en jongeren, hulp bij het analyseren van gegevens, leuke manieren om die ideeën en meningen te verpakken, methodieken om ze bij de partijen te brengen en draaiboeken voor de organisatie van een lokaal debat om dan finaal voor de verkiezingen zo een debat te organiseren.

Het Romeinse cijfer twee in het logo verwijst naar de twee climaxen: een debat twee weken voor de verkiezingen en een rondetafelgesprek met het nieuwe college van burgemeester en schepenen in het voorjaar van 2025. Daarbij duidt het college van burgemeester en schepenen hoe het rekening zal houden met de wensen van de kinderen en jongeren.

4.9. Uitdagingen

Uit de contacten met lokale besturen vangt Bataljong vragen en uitdagingen op. De spreker leest die voor zoals ze staan opgelijst in slide 17. Wat het eerste punt betreft, merkt de spreker op dat niet alle lokale besturen een informerende en stimulerende rol willen opnemen. Daarnaast roept de spreker op om rekening te houden met het aspect van nabijheid voor zij die voor de eerste keer gaan stemmen. Dan gaat het niet zozeer om de fysieke afstand, maar om de cultuur en de setting waarin alles wordt georganiseerd. Tot slot moet er aandacht gaan naar het informeren van de kwetsbare kinderen en jongeren.

5. Toelichting door de sprekers van de Vlaamse Ouderenraad

5.1. Bezorgdheden over participatie

Guido Cuyvers zegt dat dé ouderen niet bestaan. Het gaat om een heel diverse groep, gaande van jonge zestigers tot mensen met zorgbehoeften en mensen met een andere herkomst. Daarom moeten er heel wat verschillende maatregelen worden genomen om de participatie van ouderen te bevorderen. De ouderen zijn ook bezorgd of hun noden en verlangens door de politici voldoende aandacht krijgen. Men vreest als een restcategorie te worden beschouwd.

Uit een onderzoek van Zorgnet Icuero blijkt dat in de woonzorgcentra meer dan de helft van de bewoners niet gaat stemmen. Maar blijkbaar is er een praktijk waarbij de mensen automatisch een doktersbrief en volmachtenformulier krijgen zodat ze niet moeten gaan stemmen. Die mensen hebben daar nochtans recht op. Het is dan ook de plicht en de verantwoordelijkheid van woonzorgcentra om alle inspanningen te leveren om dat waar te maken. Daarom stelt de spreker voor om in woonzorgcentra stemhokjes in te richten of aangepast vervoer te voorzien.

De digitale competenties van ouderen zijn een groot probleem. Er zal heel wat informatie digitaal ter beschikking worden gesteld, maar die zal de ouderen niet bereiken. Daarom moet er voldoende aandacht gaan naar het gebruik van andere informatiekkanalen.

Het Vlaams Parlement heeft terecht een ruim aanbod voor jongeren. De spreker vraagt zich echter af wat er wordt gedaan voor de ouderen. Initiatieven voor die groep zijn nochtans nodig.

De spreker is bezorgd over de motivatie om te gaan stemmen nu de opkomstplicht is afgeschaft. Daarnaast moeten de mensen ook worden gefaciliteerd om hun stem te kunnen uitbrengen. De vraag is of woonzorgcentra het de moeite waard zullen vinden om in stemhokjes te voorzien. Zo niet, zouden mensen hun kansen worden ontnomen.

Doordat er twee verkiezingsmomenten kort na elkaar volgen, vreest de spreker voor verkiezingsmoeheid waardoor mensen kunnen afhaken om te gaan stemmen voor de lokale verkiezingen omdat het, ten onrechte, als minder belangrijk wordt ervaren. Daarom hoopt de spreker dat er extra inspanningen zullen worden geleverd om de mensen ook voor die verkiezingen te mobiliseren. De ouderenverenigingen, de lokale ouderenraden en de verantwoordelijken van de woonzorgcentra kunnen daarbij een belangrijke rol spelen. In tegenstelling tot de jeugdleden zijn ouderenraden niet meer decretaal verplicht. Er zijn nog 260 gemeenten die een ouderenraad hebben. De spreker vreest dat na de lokale verkiezingen in 2024 de nieuwe lokale besturen niet meer de behoefte zullen hebben om die ouderenraden in stand te houden.

5.2. Suggesties om participatie te bevorderen

Voorafgaand aan de verkiezingen moeten de mensen goed worden gesensibiliseerd. De mensen moeten continu worden gewezen op hun burgerplicht en hun kansen op actief burgerschap. Dat vraagt om gerichte campagnes naar de ouderen. Dat moet ruimer gaan dan alleen via de digitale weg.

Daarnaast moeten de mensen worden voorbereid op de verkiezingen. Veel ouderen zijn niet goed thuis in de digitale wereld. Daarom moeten ouderen vooraf voldoende kansen krijgen om het digitaal stemmen in te oefenen. Dat kan in bibliotheken, lokale dienstencentra of woonzorgcentra.

Wat de toegankelijkheid van de stembureaus betreft, zegt de spreker dat de nabijheid en het organiseren van aangepast vervoer van belang zijn. Het mag namelijk van de betrokkenen geen buitensporige inspanningen vragen om hun stem uit te brengen. Voor minder mobiele mensen en mensen met een ernstige beperking moeten er toegankelijke stemhokjes worden ingericht. Tegelijk moeten de instructies ter plekke helder en begrijpelijk zijn.

6. Toelichting door de sprekers van NOOZO

6.1. Wat is NOOZO?

Reinhart Niesten zegt dat NOOZO meer dan dertig organisaties van personen met een handicap verenigt en advies geeft aan de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement vanuit zijn ervaringsdeskundigheid. NOOZO staat voor Niets Over Ons Zonder Ons. Helaas merkt de spreker op dat die stem niet altijd telt. Nochtans is de deelname aan de democratie een mensenrecht en is politieke participatie verankerd in het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, wat werd geratificeerd door het Vlaams Parlement.

6.2. Weg met de briefjescultuur

Personen met een handicap worden ook geconfronteerd met de briefjescultuur. *Carli Cooreman* is actief bij ONT, een van de lidorganisaties van NOOZO – Vlaamse adviesraad Handicap. ONT verzamelt thema's via ontmoetingscafés waar mensen met een beperking met elkaar in gesprek gaan over de zorgen die ze dagelijks ervaren, om zo tot aanbevelingen te komen. De eerste aanbeveling is om de briefjescultuur overboord te gooien. Daarover brengt de spreker het verhaal van Marie, een lid van ONT vzw. Zij woonde eerst bij haar moeder en ging altijd samen met haar moeder stemmen. Daarna verhuisde ze naar een voorziening en kon ze plots niet meer gaan stemmen. In haar voorziening is het de gewoonte dat mensen niet gaan stemmen. Zonder enige vorm van overleg werden er doktersbriefjes geschreven, zodat niemand de moeite moest doen om vervoer te organiseren en mensen te ondersteunen om te gaan stemmen. Zelf was Marie daar niet van op de hoogte, terwijl zij een heel geëngageerde persoon was die wou stemmen.

De opkomstplicht is er niet meer voor de lokale verkiezingen, dus hoeven die briefjes niet meer geschreven te worden. Maar daarmee is het probleem niet opgelost. Dat briefje staat namelijk symbool voor een cultuur van vooroordelen tegenover personen met een handicap. Nochtans zijn personen met een handicap geëngageerd en willen ze stemmen, omdat ze verandering willen. Uit de ontmoetingscafés blijkt dat heel wat mensen met een handicap willen gaan stemmen en zelfs bijzitter in een stembureau willen zijn. Daarbij wordt de connectie met de lokale politici hoog ingeschat. *Reinhart Niesten* zegt dat de briefjescultuur aantoont dat de rechten van personen met een handicap niet altijd worden vooropgezet.

6.3. Geef zichtbaarheid aan personen met een handicap

Een tweede uitdaging is de zichtbaarheid van personen met een handicap aan het verkiezingsgebeuren. De problemen waarmee zij kampen komen daar vaak niet in aan bod. Daardoor herkennen ze zich niet altijd in de verkiezingsprogramma's. Ook kunnen de toegankelijkheid van de programma's en de locaties waar debatten plaatsvinden, worden verbeterd.

Carli Cooreman brengt enkele getuigenissen, waaronder die van Stef die in een Gentse voorziening woont. Een politicus wou zijn folders niet achterlaten toen hij ontdekte dat er alleen personen met een handicap woonden. Stef stond toevallig aan de balie en sprak hem aan want Stef was wel geïnteresseerd en wou wel stemmen. De tweede getuigenis is van Nick. Hij is slechtziend en kreeg een lokale politicus aan de deur met folders. Hij liet weten dat hij de folders niet kon lezen, maar wel meer wou weten. De politicus wist niet goed hoe te reageren en verwees naar de digitale communicatie, maar dat was ook geen oplossing voor Nick. De politicus droop verward af.

De spreker stelt enkele vragen aan de aanwezige commissieleden. Is uw website of die van uw partij toegankelijk of heeft die het Anysurferlabel? Schenkt u voldoende aandacht aan klare taal? Worden de teksten hierop gescreend? Besteedt u aandacht aan personen met een handicap in uw programma of zou u net zoals de politicus uit het Gentse aan de voorziening voorbijgaan?

Reinhart Niesten formuleert een aantal aanbevelingen om de toegang tot verkiezingsprogramma's te verbeteren: organiseer debatten in eenvoudige taal, met op het einde de uitreiking van een prijs voor het gebruik van eenvoudige taal; waak ook over de toegankelijkheid van websites en onlinetoepassingen bij het verspreiden van informatie; voorzie verder in centrale informatiepunten waar mensen terecht kunnen voor meer informatie of waar zij kunnen oefenen om te stemmen. Er is vandaag al heel veel, maar het is versnipperd en mensen kennen het niet altijd. Als personen met een handicap zich niet herkennen in de verkiezingsprogramma's, dan weerspiegelt zich dat bij de samenstelling van de kieslijsten. Nochtans bestaat 15 procent van de bevolking uit personen met een handicap. De huidige kieslijsten zijn dus helemaal niet representatief. De spreker roept op om personen met een handicap op een betekenisvolle manier op de lijst te zetten, en niet gewoon als excuus.

6.4. Bereikbare en inclusieve stemlokalen

De volgende aanbeveling gaat over bereikbare en inclusieve stemlokalen. De meeste stemlokalen zijn wel toegankelijk maar het aanwezige personeel kan beter worden opgeleid om op een correcte manier mensen met een handicap bij te staan. De fysieke toegankelijkheid van de stemhokjes zelf is over het algemeen vrij goed geregeld. Dat komt doordat het ministeriële besluit over de verkiezingen ook een aantal zaken regelt op het vlak van toegankelijkheid. Zo ligt vast dat er in elk kiesbureau een aangepast stemhokje aanwezig moet zijn, dat drempels weggevoerd moeten worden en dat er vergrootglazen ter beschikking moeten zijn.

Daarnaast biedt Inter via wenkenbladen tips om de toegankelijkheid nog te verbeteren. Het zijn net die tips die het verschil kunnen maken, maar niet altijd goed worden gevolgd. Het gaat dan om het voorzien van voldoende bankjes om tijdens het wachten te kunnen rusten en het voorzien in een prikkelarme omgeving om te kunnen stemmen. Verder kunnen mobiele en toegankelijke stemhokjes worden voorzien die langsgaan op plaatsen die veraf liggen van kiesbureaus. Net zoals in woonzorgcentra kunnen er ook stemlokalen worden ingericht in voorzieningen voor personen met een handicap. Maar inclusiviteit staat centraal, daarom moeten die kiesbureaus ook openstaan voor buurtbewoners. Tot slot vraagt de spreker om te

blijven inzetten op de toegankelijkheid van de stemprocedure, de stemcomputer en de algemene participatie aan de verkiezingen.

6.5. Zondag, kiesdag?

Zondag is traditioneel de dag van de verkiezingen. De spreker vraagt om te onderzoeken of dat de beste dag is om verkiezingen op te organiseren aangezien er geen opkomstplicht meer is. De verkiezingen op zondag organiseren maakt het voor personen met een handicap soms moeilijker om te gaan stemmen want dan is er minder openbaar vervoer, is het aangepast vervoer duurder of is er minder ondersteuning beschikbaar.

De afgelopen jaren waren er hele mooie praktijken te zien op het vlak van toegankelijkheid tijdens de vaccinatiecampagne. Het zou goed zijn om die ervaring en die goede praktijken in te zetten tijdens de verkiezingen. De vaccinatiecampagne was over meerdere maanden gespreid, waardoor er geen piek was voor onder meer de aanvragen voor aangepast vervoer op één dag. Bij de verkiezingen is dat risico er wel. Daarom vraagt de spreker om de verkiezingen over meerdere dagen te spreiden, zodat meer dienstverlening en toegankelijk vervoer naar de stembus kunnen worden georganiseerd. Het geeft ook de mogelijkheid voor personen die dat wensen op een rustig moment te stemmen.

6.6. Ondersteuning voor, tijdens en na de verkiezingen

Als laatste wijst de spreker op de nood aan ondersteuning voor, tijdens en na de verkiezingen. Het betuttelen van personen met een handicap in het stemlokaal komt nog regelmatig voor. Daarom is het belangrijk om voorzitters en bijzitters te sensibiliseren over een onthaalbeleid voor personen met een handicap.

Carli Cooreman geeft nog een aantal algemene richtlijnen mee. Het rechtekader moet centraal in de zorg en de ondersteuning voor personen met een handicap. Er moeten voldoende mogelijkheden zijn om zich voor te bereiden en het stemmen in te oefenen. Die zijn er al, maar ze zijn erg versnipperd. Een idee is om een centrale plaats in te richten waar men kan oefenen en informatie krijgen om zich voor te bereiden. Die plaats kan worden vermeld op de kiesbrief die wordt verstuurd.

Verder kan er informatie worden verspreid over het recht op ondersteuning tijdens het stemmen door een vertrouwenspersoon of voorzitter/bijzitter. Maar het blijft de bedoeling om in te zetten op zelfstandig stemmen. De stemming blijft namelijk een private aangelegenheid en personen met een handicap moeten net zoals andere mensen privacy hebben en een eigen keuze kunnen maken. Naast de fysieke toegankelijkheid legt de spreker ook de nadruk op de verstandelijke toegankelijkheid van de verkiezingen.

II. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

1. Tussenkomst van Nadia Sminate

Nadia Sminate vindt het een belangrijk debat omdat almaar meer burgers het nut van verkiezingen en het uitbrengen van hun stem niet meer inzien. Dat is jammer want een democratie kan niet werken zonder verkiezingen. Dat geldt des te meer voor het lokale niveau, waar beleidsmakers beslissingen nemen die burgers dagelijks ervaren. Daarom is de betrokkenheid van alle kiezers bij de lokale verkiezingen van cruciaal belang.

Net zoals in Nederland doet zich in Frankrijk dezelfde dalende tendens van betrokkenheid voor en dat baart de spreker zorgen. De opkomstplicht heeft de politici lui

gemaakt. De betrokkenheid moest namelijk niet worden gestimuleerd want er gold een opkomstplicht. Nu moet iedereen zich inspannen om de mensen te overtuigen om zich niet af te keren van het democratische systeem. De spreker vindt het goed dat er moet worden getoond dat de voorgaande generaties gevochten hebben voor het recht om te kunnen stemmen. Het stemt de spreker ook hoopvol dat de deelnemende organisaties aan de hoorzitting een breed scala aan initiatieven hebben om samen die inspanningen te leveren.

Jeroen Windey spreekt over een actieplan om het stemmen voor iedereen mogelijk te maken en de mensen te enthousiasmeren om naar de stembus te gaan. Hoe verhoudt dat zich tot de acties die de middenveldorganisaties plannen en bestaat er een risico op overlap?

Enkele weken geleden sprak minister Bart Somers over het voeren van een apolitieke campagne. Komt dat overeen met het actieplan waar Jeroen Windey naar verwijst? Maakt ABB zelf die content aan of wordt dat door de middenveldorganisaties gedaan?

Het klopt dat er dagelijks heel wat jongeren door de gangen van het Vlaams Parlement worden geleid en dat stemt de spreker gelukkig. Het aanbod vanuit het Vlaams Parlement is indrukwekkend. Zal dat aanbod in de aanloop naar de verkiezingen van 2024 worden aangepast met de focus op het verleiden van mensen om naar de stembus te gaan of wordt er een extra aanbod gecreëerd?

2. Tussenkoms van Yves Buysse

Yves Buysse zegt dat ABB in het verleden telkens alle actoren goed heeft geïnformeerd over de verkiezingen. Ook het handboek uitgebracht door de VVSG in de aanloop naar de lokale verkiezingen in 2018 was een praktisch instrument want bij lokale verkiezingen komt het vaker voor dat men onder meer voor de eerste keer een kieslijst moet indienen.

In 2024 zal ABB tweemaal ongeveer dezelfde acties moeten uitvoeren, eenmaal voor de bovenlokale en eenmaal voor de lokale verkiezingen. Hoe verloopt de samenwerking tussen Vlaanderen en het federale niveau? Zijn er verschillen in de regelgeving over de toegankelijkheid en zo ja, hoe wordt dat opgelost?

Wat houdt de samenwerking tussen ABB en het middenveld in? Is er structureel overleg of wordt er per fase een advies gevraagd?

De VVSG biedt ondersteuning bij de uitwerking van de lokale en bovenlokale verkiezingen. Hoe ziet de VVSG de verhouding tussen het Vlaamse en het federale niveau in de aanloop naar de verkiezingen?

De spreker heeft de indruk dat de VVSG pleit voor het invoeren van meer quota om zo meer kiezers te mobiliseren. Kan dat worden verduidelijkt?

De wijze waarop een stemtest wordt opgesteld, kan een grote invloed hebben op het eindresultaat. Hoe wordt de stemtest ontwikkeld door de dienst Externe Relaties? Worden de politieke partijen daarbij betrokken? Bij de lokale verkiezingen komen ook veel lokale lijsten op. Hoe wordt daarmee omgegaan?

De spreker vermoedt dat de Vlaamse Jeugdraad communiceert via de lokale partners en de onderwijsinstellingen. Daarnaast zijn er de niet-georganiseerde jongeren. Ook bij de ouderen zijn er mensen die niet georganiseerd zijn. Hoe worden zij bereikt?

De spreker vraagt ook naar de verklaring van de dalende trend van het aantal lokale ouderenraden. De ouderen vormen een groot deel van de lokale bevolking en kunnen zeker hun stem laten horen.

Elkeen moet persoonlijk zijn stem kunnen uitbrengen. Maar er zijn situaties waarbij dat niet gaat en er volmachten worden gebruikt. Dat systeem is herzien en nu kunnen meer mensen dan alleen familieleden de stem van een andere persoon uitbrengen. Wat vindt men daarvan?

De spreker zegt dat hij het zijn morele plicht vindt om binnen de eigen politieke partij werk te maken van de aanbevelingen vanuit NOOZO. De voorzitters van de stembureaus zijn geen professionele krachten. Zij krijgen op voorhand veel informatie toegestuurd. Daarom moet er extra aandacht gaan naar het opleiden van die mensen. Het zou een goed idee zijn om een ander lid van het bureau op voorhand de kans te geven om een specifieke opleiding te volgen zoals bijvoorbeeld over het omgaan met mensen met een handicap.

Veel mensen met een handicap geven aan dat ze weinig problemen ondervinden van zodra ze in het stemlokaal zijn. Een van de zaken die als storend ervaren werd, was het gebrek aan parkeerplaatsen in de onmiddellijk omgeving. Er moeten dus extra parkeerplaatsen worden voorzien voor die groep mensen. Daarnaast zijn de sanitaire voorzieningen niet altijd afgestemd op die doelgroep. Zijn dat opmerkingen die de sprekers herkennen?

3. Tussenkomst van Brecht Warnez

Brecht Warnez vindt het zijn plicht om te luisteren naar de actoren op het terrein om daarna te bekijken hoe zij verder kunnen worden ondersteund. Uiteindelijk wil iedereen zoveel mogelijk mensen naar de stembus laten gaan.

Jeroen Windey verwijst naar de brochure 'Toegankelijke stemlokalen'. Die focust vooral op fysieke toegankelijkheid. Maar ook nabijheid speelt een belangrijke rol en dat is ook een vorm van toegankelijkheid. Daarop kan ABB een grote impact hebben. Als het daarover een draaiboek maakt, zullen de gemeentebesturen daarmee aan de slag gaan. De spreker vindt het inrichten van stemlokalen in woonzorgcentra belangrijk want dat is goed voor de mensen die komen stemmen en de mensen die daar wonen. Ook dat zou kunnen worden opgenomen in een lijst van tips over nabijheid. Is ABB bereid om een stap verder te gaan dan alleen te werken rond fysieke toegankelijkheid en ook tips mee te geven over nabijheid? Is een afstand van 15 minuten te voet of per fiets bijvoorbeeld een criterium dat moet worden ingevoerd voor het inrichten van stemlokalen?

Jeroen Windey haalt het initiatief van de federale overheid aan om gratis vervoer te voorzien voor personen met een handicap. Zal ABB dat ook doen of zal het dat initiatief onderzoeken?

Wordt er met de VVSG samengewerkt omtrent het actieplan of wordt daarbij alleen gekeken naar het middenveld? Gaat die samenwerking over het overtuigen van mensen om te gaan stemmen of gaat het ook over praktische zaken zoals het vervoer? Er zijn namelijk veel vrijwilligers actief in het middenveld die op een goedkope manier in vervoer kunnen voorzien. Welk budget heeft ABB nodig om die samenwerking met het middenveld degelijk uit te bouwen?

De spreker pleit voor meer samenwerking tussen ABB en de VVSG in de aanloop naar de verkiezingen. Het aanbod van de VVSG is nu vaak afgestemd op het leerplichtonderwijs. Is er ook een aanbod voor het hoger onderwijs? Verder is er nog een grote groep die niet aan onderwijs is gelinkt zoals bijvoorbeeld de senioren. Kunnen de VVSG en ABB samen materiaal ontwikkelen om die groep te bereiken?

De Vlaamse Jeugdraad suggereert om het online stemmen mogelijk te maken. Momenteel is het technisch onmogelijk om dat veilig te organiseren. Daarnaast wordt gevraagd naar een aangepaste timing van de verkiezingen, maar de spreker ziet niet in hoe dat praktisch kan. Ook voor het stemmen vanuit de studentenstad ziet de spreker geen oplossing. Hoe zien de mensen van de Vlaamse Jeugdraad dat concreet?

Het organiseren van stembureaus in jeugdhuizen is aantrekkelijk voor jonge mensen, maar dat kan eventueel een drempel vormen voor anderen. Wil men dat die stembureaus worden voorbehouden voor de jongeren? Kunnen de lokale jeugdraden rechtstreeks de vraag stellen aan het college van burgemeester en schepenen voor het inrichten van stembureaus in jeugdhuizen?

De Debattles zijn een mooie manier om jonge mensen te laten kennismaken met de politiek. Via de lokale jeugdraden komen daar ook heel wat jongeren op af. Kan er vanuit het Vlaamse niveau iets worden gedaan om het aantal van 152 Debattles op te krikken? Of moeten de jeugdraden worden versterkt om de jongeren meer bewust te maken van de verkiezingen?

De spreker zegt dat het inrichten van stemlokalen in woonzorgcentra een evidentie is. De inrichting van de meeste woonzorgcentra laten dat ook toe. Heeft men tips om de lokale besturen te overtuigen om die stap te zetten?

Het klopt dat er bij de digitalisering rekening moet worden gehouden met de ouderen en andere groepen. De digitale dienstverlening kan alleen maar een alternatief zijn voor de fysieke dienstverlening. Daarom moet er samen met de uitnodigingsbrief een brochure worden uitgestuurd waarin alles helder wordt uitgelegd. Zijn er nog andere niet-digitale mogelijkheden om ouderen te informeren?

Ouderen hebben doorheen hun leven al vaak een stem uitgebracht. Wat zijn voor hen nog de knelpunten waaraan moet worden gewerkt?

Is er een dalende trend in het aantal ouderenraden? In de plaats daarvan organiseren sommige gemeenten welzijnsraden die functioneren als inclusieraden. Hoe wordt daarnaar gekeken? Is het van belang dat er nog specifieke ouderenraden worden ingericht?

Voor ouderen is stemmen via de computer inderdaad moeilijker. Ondanks de opkomstplicht bracht 11 procent van de mensen geen stem uit bij de verkiezingen in 2019. Haken ouderen sneller af wanneer een stemcomputer moet worden gebruikt?

De spreker is geschrokken van de briefjescultuur die er heerst in voorzieningen voor personen met een handicap. Daarop kan en moet Vlaanderen sensibiliserend optreden. In een ideale wereld zou er geen enkele reden zijn waardoor mensen niet zouden kunnen stemmen.

Er kan niet decretaal worden ingegrepen op de interne werkwijze van politieke partijen, wat niet wegneemt dat de spreker die aanbevelingen meeneemt. Samen met ABB en de VVSG kunnen praktische tips worden gebundeld, ook over het bieden van alternatieven voor zij die bijvoorbeeld niet kunnen lezen.

De fysieke toegankelijk van de stemlokalen is goed. De voorzitters van stembureaus krijgen een korte briefing. Dat is geen opleidingstraject, maar toch kunnen daarin wel enkele zaken aan bod komen over hoe om te gaan met personen met een handicap. Welke soort tips kunnen daarbij worden meegegeven?

Er is de intentie om te werken aan een regeling voor aangepast vervoer dat gelijkwaardig is aan wat er op het federale niveau wordt gedaan. Vormde dat tijdens de

verkiezingen in 2018 een drempel? Gaat het om de kostprijs of om de praktische en logistieke kant? Welke partners moeten daarvoor worden ingeschakeld?

4. Tussenkomst van Ann De Martelaer

Ann De Martelaer vertelt dat ze in 1982 afstudeerde en er toen nog weinig vrouwen actief waren in de politiek. De boodschap die ze te horen kreeg, was om zelf in de politiek te stappen in de plaats van kritiek te geven. Ondertussen werden quota ingevoerd en zijn er evenveel vrouwen als mannen politiek actief. Maar de situatie van personen met een handicap verschilt daar sterk van. Groen heeft een aantal mandatarissen met een handicap, maar het is voor hen niet evident om hun mandaat uit te oefenen. De regelgeving over de extra ondersteuning die zij kunnen krijgen, is niet altijd duidelijk en gekend. Zal ABB ook mandatarissen met een handicap en ouderen in beeld brengen bij het maken van informerende filmpjes?

Zullen de Minder Mobiele Centrales worden ingezet tijdens de lokale verkiezingen? Kunnen naast personen met een handicap ook ouderen daar gebruik van maken?

Woonzorgcentra bevinden zich vaak in de kern van de gemeente, waardoor mensen uit de rand zich ver moeten verplaatsen. Wat zijn de meerkosten van het verspreiden van de stembokjes over het grondgebied van een gemeente in de plaats van ze op een plaats te concentreren? Is dat technisch en praktisch mogelijk en moet dat wettelijk worden geregeld?

20 jaar geleden ging de spreker op werkbezoek naar Wales om te kijken hoe de publiekswerking van het parlement daar werd georganiseerd. Ondertussen is dat ook in het Vlaams Parlement mooi uitgewerkt. Misschien kan er ook een aanbod worden uitgewerkt voor zij die niet afzakken naar het Vlaams Parlement. Kunnen ook jeugdbewegingen rondleidingen krijgen in het Vlaams Parlement?

De spreker merkt op dat de meeste politieke partijen over een jongerenafdeling beschikken, maar de jongeren die daarin zetelen komen vaak uit een stedelijke context. Buiten de steden is het veel moeilijker om jongeren warm te maken om op een kieslijst te staan. Daarom zou het zinvol zijn om de stemplicht vanaf 16 jaar in te voeren. Eenmaal men 18 jaar wordt, geeft men aan daar geen tijd meer voor te hebben. En wanneer jongeren afgestudeerd zijn, verhuizen ze naar de steden, ook al zijn ze politiek verkozen. Het is dus niet eenvoudig om de jongeren politiek te betrekken.

De spreker zegt dat ze in haar gemeente de ouderenraad niet vindt. Vindt de Vlaamse Ouderenraad dat het verplicht moet worden om in elke gemeente een ouderenraad te organiseren?

Het zal niet eenvoudig zijn om de ouderen naar de stemlokalen te krijgen. Het project 'Zorgzame buurten' eindigt in 2024. Is het een goed idee om de gemeenten te verplichten om zorgambassadeurs in te schakelen die in de buurten de ouderen kunnen sensibiliseren en op buurtniveau het vervoer kunnen organiseren?

De spreker zegt dat ze al twee jaar probeert om de eigen politieke partij toegankelijker te maken voor personen met een handicap. Stap voor stap wordt daarin vooruitgang geboekt en momenteel is men bezig met het opmaken van een draaiboek. Groen telt enkele lokale mandatarissen met een handicap die een heel zinvolle inbreng hebben in het debat. Maar die groep moet nog groter worden. Geven de organisaties voor personen met een handicap vormingen en informatiemomenten over politiek? Worden de mensen gestimuleerd om voor de eigen rechten op te komen? Zijn er vormingsorganisaties die in de aanloop naar de verkiezingen informatiesessies organiseren voor voorzieningen voor personen met een handicap?

Daarnaast geeft de spreker de suggestie dat de dienst Externe Relaties van het Vlaams Parlement ook op die groep kan inzetten.

5. Tussenkoms van Kurt De Loor

Kurt De Loor vindt het debat belangrijk en interessant, maar tegelijkertijd ook vreemd. Ondanks de signalen die professoren en middenveldorganisaties gaven, werd de opkomstplicht afgeschaft, terwijl dat net de beste garantie geeft voor een grote opkomst. De uitdaging is nu om de mensen naar de stembus te krijgen en de kiezer een doordachte keuze te laten maken. Er worden al heel wat initiatieven genomen in de aanloop naar de verkiezingen, maar een deel daarvan gaat verloren door het afschaffen van de opkomstplicht.

De lokale verkiezingen verliepen in het verleden altijd vlot. Ook vlaanderenkiest.be is een degelijk instrument en het is lovenswaardig dat er wordt ingezet op toegankelijkheid om de opkomst te maximaliseren. Het is echter noodzakelijk om daar op tijd en samen met de lokale besturen mee te starten. De spreker zegt benieuwd te zijn naar het actieplan dat samen met het middenveld wordt uitgewerkt en hoopt dat het ambitieus is.

De VVSG is terecht bezorgd over de opkomst en de afname van de politieke interesse. Haar analyses en voorstellen moeten concreet worden gemaakt. Ook het Vlaams Parlement neemt heel wat mooie initiatieven en het is van belang dat Vlaamse volksvertegenwoordigers daaraan deelnemen. Toch blijft het bereik eerder beperkt. Worden er bijkomende initiatieven gepland?

De spreker pleit voor een gecoördineerde aanpak van alle initiatieven zodat alles tot zijn recht kan komen en men elkaar kan versterken. Dat zal nodig zijn om de effecten van de historische blunder, zijnde de afschaffing van de opkomstplicht, op te vangen.

In 2024 zullen er heel wat jongeren voor de eerste keer stemmen. Ze moeten maximaal worden geïnformeerd zodat ze met een kritische geest hun stem kunnen uitbrengen. Het grote verschil is dat jongeren nog niet de gewoonte hebben om naar de stembus te gaan. De ouderen hebben die wel waardoor de afkalving van de opkomst tijdens de verkiezingen bij die groep veel trager zal verlopen. Daarom moet er extra worden ingezet op de jongeren, zonder daarbij de andere burgers uit het oog te verliezen.

De spreker droomt ook van de invoering van het stemrecht vanaf 16 jaar. Daar is een meerderheid voor in het Vlaams Parlement, maar toch werd het voorstel van decreet tot wijziging van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet van 8 juli 2011, wat de invoering van stemrecht vanaf 16 jaar voor de lokale en provinciale verkiezingen betreft (*Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 1657/1) weggestemd. De spreker blijft hopen dat de geesten rijpen.

Door de afschaffing van de impact van de lijststem bij de gemeente- en provincieraadsverkiezingen wordt het moeilijker om als onbekende kandidaat te worden verkozen. Hoe kijkt de Vlaamse Jeugdraad daarnaar?

De spreker heeft oor naar de bezorgdheden die worden geuit vanuit de Vlaamse Ouderenraad. De communicatie moet heel duidelijk zijn. Tegelijk is de spreker tevreden dat er over de generaties heen zoveel enthousiasme is voor de politiek.

Ondanks de vele verhalen die de spreker al hoorde over de ervaringen van personen met een handicap, was hij toch verbaasd over de getuigenissen. Het is een goede zaak dat de fysieke toegankelijkheid van de stemlokalen geregeld is.

Centraal staat dat het stemmen een inclusief gebeuren moet zijn. Daarom moet er worden ingezet op samenwerking en overleg met ABB, de VVSG en de andere middenveldactoren.

6. Tussenkomst van Tom Ongena

Tom Ongena zegt dat de focus ligt op hoe de mensen op een gemotiveerde manier kunnen worden toegeleid naar de stembus. Maar de spreker vraagt zich af hoe die mensen kunnen worden gemotiveerd om naar bewonersvergaderingen en andere inspraakmomenten te gaan. Er zijn jeugdraden en soms ook ouderenraden, maar daar zetelen vaak dezelfde mensen in. In de praktijk merkt de spreker dat er weinig jongeren en ouderen deelnemen aan bewonersvergaderingen. Hoe kan ervoor worden gezorgd dat de mensen ook na de verkiezingsdag actief blijven?

7. Tussenkomst van Kris Van Dijck

Kris Van Dijck geeft aan dat het debat ruimer gaat dan de gemeente- en provincieraadsverkiezingen. Een groot deel van de gemeenteraadsleden uit Dessel komt uit de lokale jeugdraad of de jeugdhuizen. Zowel de Vlaamse Jeugdraad als de Vlaamse Ouderenraad vertegenwoordigen heel wat lokale organisaties. Het is aan hen om lokaal het thema van de lokale politiek levendig te maken.

De drempel om te gaan stemmen moet inderdaad worden verlaagd zodat moeilijk bereikbare groepen over de streep kunnen worden getrokken. Tegelijk waarschuwt de spreker voor de situatie van senioren in woonzorgcentra. Het gebeurt dat sommigen zelf hun oproepingsbrief moeten vragen aan de directie om toch nog te kunnen stemmen. De woonzorgcentra gaan er te gemakkelijk van uit dat de inwoners niet meer gaan stemmen. Dat moet worden vermeden want iedere stemgerechtigde moet de kans krijgen om zelf te stemmen.

De vader van de spreker had een zware beperking en dat maakte het voor hem destijds onmogelijk om zijn stem uit te brengen. Er zijn al heel wat stappen gezet op het vlak van bewustwording, maar toch is er nog een lange weg af te leggen voor de participatie. Bij de N-VA zijn er ook heel wat mensen met een handicap actief. Maar ook het Vlaams Parlement is gaandeweg fysiek toegankelijker geworden.

III. Antwoorden van de genodigden

1. Antwoorden van Jeroen Windey

ABB heeft een breed actieplan bestaande uit drie poten, aldus *Jeroen Windey*. Ten eerste is er het generieke informatieaanbod, ten tweede enkele zaken in de regelgeving en de ondersteuning van de actoren die betrokken zijn bij de organisatie en ten derde de samenwerking met het middenveld, wat inhoud krijgt via een subactieplan. Daarbij is het de bedoeling om specifieke doelgroepen te bereiken. Men is daarover momenteel in dialoog en minister Bart Somers stuurt aan op een gecoördineerde aanpak. Saamo heeft gevraagd om daarin een trekkersrol op te nemen, al blijft het expliciet de bedoeling om ook andere organisaties daarbij te betrekken. Vanuit dat consortium zal een subsidieaanvraag worden opgesteld die ABB zal beoordelen. ABB zal ervoor zorgen dat er een afstemming is op het informatieaanbod van ABB en dat die organisaties die informatie correct en neutraal vertalen naar de kansengroepen. ABB zal dat zelf niet doen, maar daar wel het kader voor voorzien. Uiteraard zijn er naast dat initiatief nog tal van andere initiatieven waarvoor vermoedelijk subsidies zullen worden voorzien. Er is voor 2023 een budget voorzien van 250.000 euro. Minister Bart Somers heeft de ambitie om het budget in 2024 te vergroten, al hangt dat samen met de ideeën die uit het middenveld zullen komen en de budgettaire ruimte.

ABB probeert zo goed mogelijk gecoördineerd samen te werken met de VVSG en andere partners. Ook in 2018 werd alles afgestemd en naar elkaar doorverwezen. Er zijn ook contacten met het Vlaams Parlement voor de educatieve taken en er worden contacten gelegd binnen de Vlaamse administratie. In het verleden werd er minder uitgebreid samengewerkt met het middenveld, wat nu wel het geval zal zijn.

In juni 2024 zijn er de federale, regionale en Europese verkiezingen en in oktober 2024 de lokale verkiezingen. In 2018 was de volgorde omgekeerd. De samenwerking tussen ABB en het federale niveau verloopt goed. Er wordt samengewerkt rond de hardware, zijnde de stemcomputers, en de software. Op de verkiezingsdagen is er ook een uitwisseling van beide niveaus om te kijken hoe alles verloopt en om van elkaar te leren. Daarnaast is er een interfederale stuurgroep waarin ook de Waalse, Brusselse en Duitstalige collega's zetelen. Ook die samenwerking verloopt vlot.

Wat de mobiliteit in juni 2024 betreft, wil ABB een initiatief nemen dat gelijkaardig is aan wat er op het federale niveau wordt gedaan. De spreker zegt de kostprijs daarvan niet te kennen. Dat moet nog technisch worden uitgewerkt, maar daaruit kunnen lessen worden getrokken voor de lokale verkiezingen in oktober 2024.

Het klopt dat de klemtoon vanuit ABB ligt op de fysieke toegankelijkheid van de stemlokalen. ABB stelt zich terughoudend op wat betreft de locaties van de stemlokalen. Er zijn 6600 stemlokalen verspreid over driehonderd lokale besturen met allemaal een verschillende context. ABB legt de principes uit en geeft de instructies en tips over het belang van nabijheid, maar treedt niet sturend op. De lokale besturen maken heel uiteenlopende keuzes waarbij het moeilijk is om te zeggen welke beter zijn. Veel steden en gemeenten organiseren dat op één locatie. Dat is vaak een gewoonte die aanvaard is. Andere steden en gemeenten betrekken de buurten daarbij. Wat de woonzorgcentra betreft, zegt de spreker dat het van belang is dat een stembureau zo toegankelijk mogelijk is. Daarvoor moet men beschikken over de juiste locatie. Wanneer er wordt gewerkt met stemcomputers wordt dat minder evident. Daarom stelt ABB zich terughoudend op en is het aan de gemeente om dat praktisch te organiseren.

De spreker vindt het idee van het inschakelen van de Minder Mobiele Centrales goed en zal dat meenemen wanneer er met de experts daarover wordt samengezeten.

ABB heeft al mandatarissen met een handicap zichtbaar in beeld gebracht. Dat kan in de generieke informatieverstrekking. Daarbij wordt geprobeerd om zo neutraal en generiek mogelijk te zijn. Vooral in de communicatie naar de doelgroepen moet daarmee aan de slag worden gegaan.

De grootste kostprijs bij verkiezingen is het bevolken van de stembureaus. De grootte van die kostprijs is onafhankelijk van het aantal locaties waarop wordt gestemd. De praktische organisatie valt ten laste van de lokale besturen. Het zal logistiek wel complexer zijn om kiezers op verschillende plaatsen te laten stemmen. Het is ook afhankelijk van de locaties en de beschikbaarheid van de gebouwen.

2. Antwoorden van Nathalie Dumarey en Marian Verbeek

Nathalie Dumarey antwoordt dat ze in contact staat met de kerngroep van de middenveldorganisaties die momenteel een subsidieaanvraag voorbereiden. Er was ook al eerder overleg omdat de middenveldactoren beseffen dat de lokale besturen daarin een belangrijke rol spelen. Een jaar geleden trok de VVSG naar minister Bart Somers met een voorstel om te werken aan de electorale participatie. Toen werd men doorverwezen naar het consortium van het middenveld dat het project voorbereidt. De VVSG gaat kijken hoe men elkaar kan versterken.

De spreker zegt ook open te staan om samen te werken met de dienst Externe Relaties van het Vlaams Parlement. In het verleden werden al samen verschillende brochures uitgebracht. Die bereidheid is er ook voor toekomstige vragen tot samenwerking.

Wat de vraag over de quota betreft, geeft *Marian Verbeek* mee dat dat een herhaling is van wat het wetenschappelijk onderzoek heeft vastgesteld. Het was geen pleidooi om meer of andere quota in te voeren.

De lokale besturen hebben veel ervaring met het organiseren van verkiezingen. Dat gaat onder meer over praktische zaken zoals het bepalen van de locaties van de stemlokalen. Vanuit het Vlaamse en het federale niveau worden heel wat richtlijnen uitgevaardigd. Iedereen heeft hetzelfde doel voor ogen, zijnde het vlotte verloop van de verkiezingen. De samenwerking met ABB verloopt optimaal waardoor men samen aan kennisopbouw kan doen. Dat is van belang omdat er nieuwe regels van kracht zullen zijn.

3. Antwoorden van An Lombaerts

An Lombaerts zegt dat er op twee sporen zal worden gewerkt om het educatief materiaal aan te passen. Er zal worden geschaafd aan het bestaande materiaal zodat het conform de nieuwe regels is en er zal nieuw materiaal worden ontwikkeld.

De stemtest wordt ontwikkeld door de Universiteit Antwerpen samen met Tree company. Daar wordt dan een afgeleide van gemaakt. Die input komt er in samenspraak met de verschillende politieke fracties. Bij het gebruik moeten leerlingen gemotiveerd antwoorden en die antwoorden toetsen aan de standpunten van de politieke partijen. Momenteel wordt gewerkt met de stemtest op het Vlaamse niveau. Zoiets opmaken voor het lokale niveau is heel moeilijk omdat het pakket heel uitgebreid zou worden.

Er worden al vormingen gegeven aan de studenten in de lerarenopleiding omdat zij later in de klas aan de slag moeten gaan met het educatieve materiaal van het Vlaams Parlement. In samenspraak met de universiteiten worden ook een aantal gastlessen georganiseerd. Maar over het algemeen zijn de studenten moeilijker in groep te bereiken. Daarnaast richt men zich ook op de middenveldorganisaties. Momenteel zijn 80 procent van de bezoekers scholen. Vanaf 2024 zal daar nog explicieter op worden ingezet.

Het aanbod van het Vlaams Parlement wordt al verspreid via de bibliotheken en scholen, al vindt de spreker het idee om dat te koppelen aan workshops interessant. Maar de beleving in het Vlaams Parlement werkt nog beter. Daarnaast wordt het idee om de jeugdbewegingen aan te spreken meegenomen.

De spreker zou heel graag de werking verbreden, maar de parlementaire werking krijgt voorrang. Het aantal rondleidingen mag die niet in het gedrang brengen. De simulaties gaan bijvoorbeeld door in commissiezalen, maar die worden intensief gebruikt voor het parlementaire werk.

4. Antwoorden van Jan Raymaekers, Floren Muys en Jurgen Sprangers

Jan Raymaekers zegt dat veel jongeren niet begrijpen dat zowat alles online kan worden geregeld behalve het uitbrengen van een stem. Uiteraard wordt er op sommige plaatsen nog gewerkt met fysieke lijsten, maar toch wordt ook al heel wat gebruikgemaakt van stemcomputers. Een stem uitbrengen moet op termijn meer plaats- en tijdonafhankelijk kunnen worden gemaakt.

Het is goed dat er automatisch aan woonzorgcentra wordt gedacht voor het inrichten van stemlokalen. Maar daarover kan net zo goed de vraag worden gesteld of

dat een uitnodigende plaats is voor een jongere om zijn stem uit te brengen. De spreker pleit voor het zoeken naar een evenwicht in de keuzes voor het inrichten van stemlokalen. *Floren Muys* vult aan door te zeggen dat het kiezen voor een jeugdhuis als locatie vooral een symbolische waarde heeft. Zo wordt de democratie dichter bij de jongeren gebracht en wordt een stuk van hun nervositeit weggenomen.

Jan Raymaekers geeft aan dat de Vlaamse Jeugdraad de acties met betrekking tot de verkiezingen opzet met middelen die niet vanuit ABB komen. Daarvoor werd gezocht naar andere financiële kanalen zoals onder meer Europese middelen via Erasmus+ en een samenwerking met de KBS. Er is dus momenteel geen formele financiële ondersteuning vanuit Vlaanderen voor de organisatie van Debattle 2024, maar wel een inhoudelijke samenwerking.

Jurgen Sprangers zegt dat Debattle 2024 als een opdracht is opgenomen in de beheerovereenkomst met de Vlaamse overheid met de vermelding dat Bataljong daarvoor op zoek moet gaan naar extra middelen. Tot op heden werd daarvoor 60.000 euro gevonden. Dat is een heel beperkt budget om de grote verwachtingen in te lossen. Een van de opmerkingen na de Debattle in 2018 was dat veel jongeren er nog nooit van hadden gehoord. Dat is logisch want door het beperkte budget werd gefocust op de lokale jeugdleden. Ook zij hebben niet meteen een breed netwerk naar alle Vlaamse en Brusselse jongeren. Vlaanderen kan met andere woorden zorgen voor een aanvullend budget en voor linken met andere beleidsdomeinen zoals Media en Onderwijs. Dat zal helpen om nog meer jongeren op dat thema te betrekken. Ook de lokale politici hebben hierin een rol te spelen. Laten we de jongeren binnen de Jeugdraad de Debattle voor 2024 organiseren met hulp en aanmoediging vanuit het lokale bestuur. Niet elk lokaal bestuur wenst daarin een trekkersrol op te nemen. Sommigen vinden dat het aan de jongeren is om die participatie te organiseren. De spreker vindt dat wel een opdracht van elk lokaal bestuur en roept op om dat mee uit te dragen.

Jan Raymaekers vindt het onderwijs een belangrijke partner om dat thema mee uit te dragen, maar merkt een vorm van handelingsverlegenheid bij leerkrachten. Sommige leerkrachten hebben angst om over politiek en verkiezingen te praten in de klas vanwege de kritiek dat ze een gekleurde mening zouden meegeven of uit schrik van eventuele polarisering in de klas. De spreker heeft geen pasklaar antwoord op die vaststelling.

De Vlaamse Jeugdraad neemt geen standpunt in over de volmachtenregeling. Het doel moet zijn om jongeren zoveel mogelijk naar de stembus te krijgen om hun stem uit te brengen. De volmachten worden eerder als een uitzondering gezien.

Het klopt dat het effect van de afschaffing van de opkomstplicht groter zal zijn op de jongeren die voor de eerste keer hun stem zullen uitbrengen. De spreker zegt geen standpunt in te nemen over de afschaffing van de lijststem en roept tegelijkertijd op om jongeren zichtbare plaatsen te geven op de kieslijsten. Hij vraagt de jonge kandidaten ook te laten deelnemen aan Debattle 2024 om ze in beeld te brengen.

Floren Muys zegt dat jongeren politieke partijen als logge structuren zien en ze moeite hebben om het ruimere plaatje te zien, terwijl die politieke partijen net dicht bij de jongeren zouden moeten staan. Soms rolt men toevallig in een politieke partij omdat men geïnteresseerd is in een bepaald thema. Het zou goed zijn mochten de politieke partijen op het lokale niveau de structuren aanpassen zodat jongeren op basis van hun eigen engagement hun weg daarin vinden.

Wat de participatie van jongeren aan het lokale bestuur betreft, antwoordt *Jurgen Sprangers* dat participatie een heel breed begrip is dat vele vormen kan aannemen. Door in te zetten op verschillende vormen van participatie wordt daar echt werk van gemaakt. Kinderen en jongeren willen ook op diverse manieren participeren.

Sommigen willen graag meedenken, terwijl anderen graag mee beslissen of meedoen. Dat geeft de jongeren een gevoel van betrokkenheid en mede-eigenaarschap. De spreker verwijst naar het project 'Jonge wegweters'. Dat is een toolbox om kinderen en tieners te laten deelnemen aan het mobiliteitsbeleid op het lokale niveau en bevat creatieve methodieken. Zo kunnen de kinderen het plein buiten tekenen dat zij zelf wensen.

De spreker spreekt niet over niet-georganiseerde maar over anders georganiseerde jongeren. Die zitten niet in een structureel erkende vereniging, maar ze zijn wel op een of andere manier georganiseerd. De spreker roept op om hen daar op te zoeken. Verder worden de lokale besturen gevraagd om minstens eenmaal per zittingsperiode een belevingsonderzoek bij kinderen en jongeren te organiseren. Veel jongeren zijn op school te vinden, maar sommigen zijn ook te vinden in de publieke ruimte. Bataljong stimuleert de jeugdleden om de straat op te gaan om ook de ideeën van die kinderen en jongeren te capteren.

5. Antwoorden van Guido Cuyvers en Marc Soubry

Guido Cuyvers geeft aan dat er aanvullingen nodig zijn op het digitale stemmen. Nabijheid is daarbij de basisregel. Daarom zijn er inspanningen nodig om tussen de mensen te komen. Daarnaast mag de rol van regionale bekende figuren niet worden onderschat. Zij kunnen mensen motiveren om te gaan stemmen. Verder wijst de spreker erop dat een aankondiging op papier niet wervend werkt. De mensen willen worden aangesproken op hun specifieke competentie.

De lokale ouderenraden zijn heel belangrijk en dat zal worden opgenomen in het memorandum van de Vlaamse Ouderenraad. Het is discriminerend dat de lokale besturen verplicht zijn om jeugdleden in te richten, maar niet om ouderenraden in te richten. De ouderenraden zijn nochtans cruciaal om die doelgroep te bereiken en te mobiliseren. Wanneer de ouderen een plaats krijgen in een grotere raad verdwijnt de impact van hun stem. Tegelijk vullen sommige gemeenten de participatieverplichting heel lichtzinnig in. Dat toont hun desinteresse in participatie.

De Vlaamse Ouderenraad heeft als opdracht om de lokale ouderenraden te begeleiden. Dat gebeurt via regionale en provinciale overlegplatforms. Vroeger waren heel wat lokale ouderenraden feestcomités. Nu worden die via de Vlaamse Ouderenraad omgevormd naar lokale beleidsraden. Op sommige plaatsen lukt dat vlot, maar op andere plaatsen blijven die halsstarrig vasthouden aan de oude manier van werken. Dat hangt soms samen met de figuur van de voorzitter.

Vroeger waren de lokale ouderenraden vaak de spreekbuis van de verenigingen. Momenteel is slechts 20 procent van de zestigplussers lid van een ouderenvereniging. Tien jaar geleden was dat nog 30 procent. Er zijn dus 80 procent niet-georganiseerde ouderen die ook een stem moeten krijgen en daarin kan de lokale ouderenraad een rol spelen. Die ouderenraad mag echter niet selectief georganiseerd zijn.

De spreker is ervan overtuigd dat de samenleving de behoefte heeft aan een intergenerationele samenwerking. In heel wat gemeenten is er een jeugdhuis en een lokaal dienstencentrum. Misschien moet er worden geëvolueerd naar ontmoetingscentra voor jong en oud om zo van elkaar te leren. Het inrichten van stemlokalen in woonzorgcentra dient in de eerste plaats om de bewoners op een wettelijke manier hun stem vlot te laten uitbrengen. In een ideale wereld komt de hele samenleving in zo'n woonzorgcentrum.

De politiek in de brede zin van het woord moet dicht bij de mensen staan. Daarbij is het initiatief van zorgzame buurten met zorgambassadeurs of buurtregisseurs heel nuttig. Dat helpt bij het betrekken van de bewoners op de buurt en het delen

van de verantwoordelijkheid voor elkaar. Helaas is dat een aflopend project en de spreker vreest dat die inspanningen verloren zullen gaan.

Het is van belang dat mensen op een aangepaste manier hun digitale stem kunnen uitbrengen. Daarvoor moet er een persoon in het stembureau die personen begeleiden. Het gaat om de oudere mensen, maar ook om mensen met een andere herkomst die nog onvoldoende Nederlands kennen. Daarbij moet worden opgelet dat die persoon niet in de plaats van de oudere stemt.

Marc Soubry vult aan door te zeggen dat de goede praktijken over het inrichten van stemlokalen in woonzorgcentra kunnen worden gedeeld via de communicatie vanuit de VVSG en ABB. Om ouderen naar bewonersvergaderingen te laten afzakken, moet het gaan om agendapunten die hen aanbelangen of door hen zelf agendapunten te laten aanbrengen. Verder kan een betere communicatie ook helpen en moet er worden rekening gehouden met de ouderen tijdens het plannen van de vergadering.

6. Antwoorden van Veronique Deblon, Reinhart Niesten, Carli Cooreman en Jan Van den Meerschaut

Veronique Deblon zegt dat er wordt gedacht aan het werken met een mobiel stemhokje, analoog aan de mobiele bibliotheek. Wat het vervoer betreft, is het voorzien van een goed en toegankelijk openbaar vervoer de basis. *Reinhart Niesten* antwoordt dat daarvoor zowel het rollend materiaal als de bushaltes toegankelijk moeten zijn. Wanneer het openbaar vervoer geen oplossing biedt, wordt gekeken naar het aangepast vervoer. Als de verkiezingen op één dag worden georganiseerd, worden die diensten overbevraagd. Op zo'n dagen moeten alle spelers die aangepast vervoer aanbieden, worden ingeschakeld. Er moet ook aandacht zijn voor de betaalbaarheid ervan. Een afstand van 2 kilometer kost al gauw 43 euro. Aangepast vervoer is dus heel duur.

Veronique Deblon vangt vaak signalen op dat de stemlokalen fysiek toegankelijk zijn, maar vraagt om dat toch van nabij te monitoren. Met zaken zoals een prikkelarme omgeving wordt er nog geen rekening gehouden. Die elementen zouden mee moeten worden opgenomen. Daarnaast zijn er al heel wat zaken opgenomen in de wenkenbladen van Inter, maar die hebben een vrijblijvend karakter.

In de organisaties voor personen met een handicap is er veel aandacht voor de ervaringsdeskundigheid en beleidsparticipatie. Dat gaat niet per se om het politiek vormen van de mensen. Daarnaast zijn er nog andere knelpunten zoals de combinatie van een uitkering met een vergoeding. Er is inderdaad een ruim vormingsaanbod, maar dat is erg versnipperd en heel vrijblijvend. Daarbij hangt het af van de goodwill van de voorzieningen.

Jan Van den Meerschaut zegt dat de versnippering van de informatie een probleem is omdat dat samen met de complexiteit van het stemgebeuren het zoeken naar informatie bemoeilijkt. Personen met een handicap weten niet waar te beginnen om zich te informeren. Daarom zou het goed zijn om die informatie te centraliseren.

Veronique Deblon bevestigt dat er meer moet worden ingezet op een onthaalbeleid voor personen met een handicap in de stembureaus. Daarnaast wijst de spreker op de vrije keuze die men heeft over wie meekomt in het stemhokje. Het gaat om het zorgen voor een vriendelijk onthaal. *Reinhard Niesten* zegt dat gelijkwaardigheid van belang is. Soms nemen bijzitters een betuttelende houding aan. Tot slot geeft *Carli Cooreman* mee dat de bijzitters aandacht moeten hebben voor de ondersteuning van mensen met een beperking. Daarnaast moeten de vragen van mensen met een onzichtbare beperking serieus worden genomen.

Kris VAN DIJCK,
voorzitter

Nadia SMINATE
Brecht WARNEZ,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ABB	Agentschap Binnenlands Bestuur
KBS	Koning Boudewijnstichting
NOOZO	Niets Over Ons Zonder Ons
ONT	Onze Nieuwe Toekomst
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten